

TEXTER OM VOMBS SKOLA

Dessa texter har under årens lopp gjorts för olika ändamål, inte minst i samband med tillkomsten av tittskåpet om skolan i Byagråden.

BARONASKOLAN I VOMB

En ny sorts skolor uppstod i Skåne från slutet av 1700-talet i upplysningstidens anda. Rutger Macklean på Svaneholms slott ville omdana jordbruket. Enskiftet var en väg. En ny kunskap behövdes också. Macklean, Otto Ramel och Jacob de la Gardie, alla godsägare i Skåne, sände en ung man till Schweiz för att lära sig en ny pedagogik på Pestalozzis läroanstalt. I Skurups och Sandåkra byar byggdes skolor på 1790-talet. I Södra Åsum i Färs härad byggdes skolan 1808 på initiativ från Övedskloster, 1815 i Vomb. Övedskloster ägde byarna i Färs härad. Tidigare hade skolorna gärna haft en religiös inriktning. Nu skulle barnen lära sig huslig ekonomi, skrivning, huvudräkning och läsning. Den obligatoriska skolan kom inte tillstånd förrän 1842. I Vomb hade man länge en skolsal och en lärare. Antalet skolbarn ökade markant. När man på 1860-talet fick ännu en skolsal och två lärare var man uppe i 124 skolbarn! Vomb var då moderförsamling till Veberöd. I takt med framväxten av järnvägen vid sekelskiftet avfolkades Vomb, som ju hamnade utanför järnvägsnätet.

SKOLBYGGMÄSTAREN HANS RAMEL

"På det hela var dock intresset för folkundervisningen i jämnt stigande under 1700-talets senare del. Karakteristiskt för tiden är ingripande av den civila myndigheten...Landshövdingen...utsände 1777 en kungörelse till pastorsämbetena, vari han säger sig ha erfarit, att skolinrättningar till nödig undervisning av allmogens barn endast funnos på några få ställen. Prästerskapet borde därför snarast hålla sockenstämmor med bönderna i sina församlingar och överenskomma med dem om om åtgärder till avhjälpande av denna brist. Besluten skulle insändas till landshövdingen för stadfästelse. Allt fler herremän började emellertid nu inrätta skolor i de socknar, som hörde till deras gods. Den störste skolbyggmästaren var överste Hans Ramel på Övedskloster, som uppförde ej mindre än fem skolhus på sina många gårdar; Rutger Maclean i Skurup kan också nämnas såsom en av de mera kända."

I artikeln finns en bild av Vombs skola!

Utdrag ur *"Folkundervisning och folkbildningsarbete i Skåne"* av fil. d.r Enoch Ingers. I Boken om Skåne, del 2, ed G Carlquist, Lund 1937.

EN GAMMAL FRÖPÅSE

Den här tygpåsen har en lång historia. Gottfrid Nilsson använde den vid frösådd. Han hade i sin tur tagit över den efter sin far, Anders Nilsson. Båda var lärare i Vomb och

hade trädgårdskunskap på schemat. Kanske har många barn med denna påse fått kunskap om hur man hanterar frön. Carina Christiansson, Åke Gottfries dotter, har den idag. Dora, Åkes hustru, har berättat fröpåsens historia för oss. Påsen innehåller idag en silvermedalj präglad av Sveriges fröodlarsförbund, som Gottfrid fått i pris. Påsen innehåller också ett antal utländska europeiska mynt som man kan hänföra till Åkes bror Knut, som tidvis bodde utomlands, även i Paris. Några av mynten är från Napoleon III:s tid, d v s mitten av 1800-talet.

VÄXLINGSUNDERVISNINGSMETODEN

Anders Nilsson var ensam lärare i Vomb från början av 1850-talet till i början av 1860-talet, då det vita skolhuset stod färdigt.

Det fanns flest människor i Vomb under 1860 och 1870-talen, som mest 700 innevånare. 1877 fanns det 124 barn i skolåldern. Hur kunde en enda lärare klara av att undervisa så många elever som Anders hade innan det blev två lärare? I en jubileumsskrift om seminariet i Lund hittar jag en talande beskrivning om undervisningens organisation i mitten på 1800-talet då Anders fick sin undervisning i Lund. Då var växlingsundervisningmetoden på modet.

"Denna från England stammande, efter sina båda upphovsmän även kallad den Bell-Lancasterska, betraktades i sitt hemland som en storartad uppfinning och jämfördes där ifråga om sin betydelse med vaccinen. Få uppfinningar, heter det i en samtida svensk skildring, hava väl någonsin framträtt med flera anspråk på hela den bildade mänsklighetens uppmärksamhet än denna undervisningsmetod. Den skulle, menade man, på kortare tid och mera grundligt och säkert än andra metoder bibringa barnen de första elementerna...

Genom monitörer kan läraren, så att säga, mångfaldiga sin person, så att han, efter att hava genom eget muntligt föredrag utrett och förklarat en förevarande kurs eller något stycke därav för en lägre avdelning eller ring, blir i tillfälle, när han går till en högre avdelning, att kvarlämna hos den lägre en uppsikt och ledning genom monitören, vilken enligt betydelsen av sitt namn påminner såväl om flitigt begagnande av lärotimmarna, som ock om rätta förståendet av det visserligen av läraren förklarade men likväl för nybörjaren ännu dunkla och svårförståeliga, stundom ock inövar och förhör monitörer o.s.v.

Det karakteristiska för metoden var således, att barnen ömsesidigt eller växelvis togos i anspråk för varandras undervisning. En och samma lärare undervisade samtidigt i samma rum ända till flera hundra barn, uppställda i skolsalen i smärre grupper, s.k. cirklar. Den omedelbara ledningen av de särskilda grupperna anförtroddes åt s.k. monitörer, vilka utsågos bland de mer försigkomna bland barnen, och vilka med tillhjälp av allehanda för gemensam undervisning avsedda tabeller hade att sörja för de andra barnens undervisning. På detta sätt kunde lärarens omedelbara befattning med det största antalet av barnen inskränkas till ett minimum."

Hämtat ur *Folkskoleseminariet i Lund 1839 - 1939* av Gustaf Lindeberg, Lund Glerups 1938

ELEVEN ANDERS BENGTTSSON FRÅN VOMB, FÖDD 1850, BERÄTTAR PÅ VOMBDALEKT OM SIN LÄRARE ANDERS NILSSON:

"Ja jikk i skole får skolemästare Nilsen. De va i dänn gamla skolan. Då va vi hondratrettien de sista åred ja jikk där. De va en andans mann te å lära barnen, männ stränj va hann. Männ ja bejittj me. De va en gång, de va dänn fåste april. Di skole narra dåmm april, di skole gå inj en å en å anmäla se får skolemästaren. Där va flere såmm komm inj, å de va de såmm reta'n. Dänn gången ble där ranscherad iblann skolepågana. Di fittj pryl. Han hade råttinj, å hann to dåmm framm ti katedoren, å där smorde hann dåmm en ätte en an.

Hann hade minsann et stift arbete å va ena iblann så många. De va injen ongor hann ble arri iblann.

Sån-bänken dänn sto där, männ dänn gajna vi ente. Vi skrev po tavla jinast. Där va en skolemästare såmm hidde Pärsen, den hann gajna dänn.

De va ente nåkk hann hålt reda po dåmm i skolan, männ hann tokta dåmm i byen åsse. Di tore ente svarja, å di måtte visa åpp hännorna maren å mida å kväll, så di va rena. Å di fittj ente gå inj i husen me våda hosor å sko."

Hämtat ur *Veberöd* av Maud Grönberger, 1992, Helsingborg. Utgiven av Kommundelsnämnden i Veberöd, sid 71. Samt uppteckningarna på Folklivsarkivet i L:und.

KÄNDA LÄRARE I WOMB

Skollärare Anders Nilsson (1828-1885)

Lärare från 1850-talet till 1885

Folkskollärare Gottfrid Nilsson (1861 - 1958)

Lärare 1886 - 1921

Småskollärare Edith Hellström

Lärare 1912

Småskollärare Maria Hultin (1891 - 1980)

Lärare 1914 - 1952

Folkskollärare Elida Olsson (1890 - 1965)

Lärare 1922 - 1955

BILDER

Från släktarkivet Gottfries

Bilder från ättlingar till Lars Nilsson, genom Gunnel Nilsson och PG Nilsson

Avfotograferingar av bilder på etnologiska institutionen vid Lunds Universitet, troligen tillkomna på initiativ av Ingemar Ingers. Jag har fått bilder genom PG
Jag har fått bilder direkt av Maria Hultin på 1960-talet
Elida Olssons släktingar Harriet och Kaj Lundell har bidragit med bilder och förstoringar
Dora Gottfries har ställt bilder till förfogande
Bilder har lånats från medlemmar av släkten Gottfries, från Gunnel Nilsson och PG Nilsson, från Harriet och Kaj Lundell. En del bilder finns i original på Folklivsarkivet vid Lunds Universitet. Vi vill gärna att de som känner igen oidentifierade personer på korten skriver namnen på fotoskissen!